

REDACTIONEEL

De problemen en oplossingen van de rechtspraak

A. van der Krans

1 Inleiding

De rechtspraak in Nederland kent grote problemen. Recent maakte het Openbaar Ministerie bekend dat door een tekort aan rechters 1500 strafzaken vervallen bij de Gelderse rechtbank. De situatie laat zich niet zo een-twee-drie oplossen. Een blik rechters opentrekken gaat vanzelfsprekend niet. Er zijn weliswaar meer financiële middelen en sinds kort worden extra rechters opgeleid (van 80 naar 130 per jaar), maar die opleiding neemt jaren in beslag. Los van de frustratie bij slachtoffers en de rechtsongelijkheid voor verdachten, is dit symptomatisch voor de onmacht van ons rechtssysteem: rechters zijn overbelast, sociale advocaten kunnen amper rondkomen en de wachttijden lopen op. In maart 2019 verscheen het rapport van de onderzoekscommissie die in opdracht van de Raad voor de rechtspraak de rechtbanken onder de loep nam. Haar conclusie: de rechtspraak is te traag, moderniseert niet snel genoeg en kampt met een gebrek aan geld, capaciteit, zelfreflectie en visie.

Deze week werd bekend dat de Rechtspraak jaarlijks ruim € 155 miljoen extra te besteden krijgt. Dit is de uitkomst van besprekingen tussen de Raad voor de rechtspraak en de Minister voor Rechtsbescherming over de begroting van de Rechtspraak voor de periode 2023-2025. Het extra geld is onder meer bedoeld voor extra rechters, investeringen in digitalisering en innovatie, en de behandeling van rechtszaken met betrekking tot ondermijnende criminaliteit. Ook komt geld beschikbaar voor initiatieven op het gebied van kwaliteitsverbetering, waardoor rechtspraak maatschappelijk effectiever wordt en rechters meer ruimte krijgen om te reflecteren op hun werk.

2 Negentiende-eeuws

Deze extra aandacht en extra middelen zijn hard nodig. De problemen van de rechtspraak zijn immers structureel: de rechtsgang kreeg in Nederland vorm in de eerste helft van de negentiende eeuw. Men ging elkaar niet langer te lijf, maar reguleerde ruzies via het recht. Het probleem is dat de rechtspraak sindsdien amper met de tijd is meegegaan. Het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, dat beschrijft hoe burgers conflicten aan de rechter kunnen voorleggen, stamt uit 1838 en draagt nog altijd de sporen van het pre-industriële tijdperk. Een officieel gecertificeerde koerier moet er tot op de dag van vandaag voor zorgen dat een deurwaarder op pad gaat met een dagvaarding. Die dagvaarding bulkt van de negentien-

A. van der Krans

de-eeuwse juridische spreuken. De deurwaarder doet 'zijn exploit' en brengt 'afschrift dezes aan de gedaagde'. De gedaagde wordt 'gedagvaard ter terechtzitting te verschijnen' om 'te horen eis doen'. Geen niet-jurist die dit begrijpt, of er de meerwaarde van inziet.

De rechtspraak is nog steeds georganiseerd als een strijdmodel: mensen duiken met een advocaat de loopgraven in, bestoken elkaar met beschuldigingen, claims en verweren. Daarmee brengen ze een langslappend juridisch gevecht op gang. De Nederlandse overheid, de EU en tal van belangenorganisaties creëren steeds meer regels, toezichthouders en procedures, waardoor zo'n gevecht op steeds meer fronten woedt en de dossiers almaar uitdijen.

3 Vernieuwing keihard nodig

Naast extra middelen zou de rechtspraak eenvoudiger moeten kunnen, en daardoor meer persoonlijk en efficiënter. Een paar ideeën:

- 1 geschilbeslechting door online dienstverlening of door het betrekken van psychologen;
- 2 een cultuurverandering gericht op schikkingen (ook in het strafrecht), en mediation;
- 3 een grondige herziening van het procesrecht en het taalgebruik, gericht op een moderne, snelle en begrijpelijke geschilbeslechting;
- 4 digitale loketten voor de moderne rechtspraak om mensen snel aan oplossingen te helpen, met rechters die mensen kunnen raadplegen om problemen op te lossen en procedures om ingewikkelde situaties neutraal in kaart te brengen.

Deze maatschappelijke vernieuwing van de rechtspraak is de echte uitdaging voor de rechtspraak, en succes hierin is noodzakelijk om de rechtspraak ook in de 21ste eeuw aan de verwachtingen en behoeften van rechtszoekenden te laten beantwoorden.